

БАНКІВСЬКЕ МІКРОКРЕДИТУВАННЯ «НОВОГО» БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Подальший розвиток ринкових кредитних взаємовідносин суб'єктів господарювання та фінансово-кредитних установ вимагає впровадження нових кредитних програм за активної участі малого бізнесу, банків та держави. У роботі запропоновано схему кредитування новоствореного суб'єкта господарювання, яка передбачає надання банкам державних гарантій шляхом вдосконалення діяльності бізнес – центрів.

Ключові слова: малий бізнес, банк, мікрокредит, мікрокредитування, бізнес-центр.

За останні роки українські банки значно просунулися у розвитку, наростили свій капітал та розширили мережу, однак якість фінансових послуг, які вони надають, ще залишається на досить низькому рівні. Так сукупний банківський кредит приватним позичальникам складає лише 40% вітчизняного ВВП, у той час як у західних країнах цей показник перевищує 200%. Кредитний бум на початку 2008 року призвів до того, що перед початком кризи співвідношення кредитів і депозитів в Україні сягало 180%. Вітчизняний малий бізнес вкрай потребує фінансової підтримки банків. Необхідно зазначити, що фінансово – економічна криза 2008-2009 років стала додатковим стимулом активного розвитку мікрокредитування малого бізнесу. Особливо варто звернути увагу на проблему банківського мікрокредитування для започаткування нової справи суб'єктами підприємницької діяльності. Тому пошук нових схем мікрокредитування, що спрямовані на кредитування нових проектів, є актуальним питанням для подальших досліджень.

Проблемам мікрокредитування банками «нового» бізнесу займаються вітчизняні науковці О.І. Барановський, З. С. Варналій, М. А. Вознюк, Н. Ю. Ковалевська, М. А. Козоріз, А. Я. Кузнецова, К. М. Ляпіна, Р. А. Слав'юк, Т. С. Смовженко та інші. Вивчення опублікованих за цією тематикою робіт, методичних підходів та практичних розробок дозволили зробити висновки про те, що у наукових працях не повною мірою розкрито роль держави щодо необхідної підтримки та стимулювання розвитку підприємств малого бізнесу. Враховуючи те, що у наш час особливого значення набувають питання стабільного розвитку малого бізнесу та стимулювання його кредитування банківськими установами, звернемо увагу у своєму дослідженні на узагальнення існуючих схем та запропонуємо нові варіанти банківського мікрокредитування для започаткування власної справи.

Потреба у вирішенні цих завдань визначила актуальність теми та мету дослідження, а саме – пошук нових механізмів для мікрокредитування банками малого бізнесу на започаткування власної справи.

Аналізуючи та оцінюючи ситуацію в Україні в контексті глобальної світової кризи, зокрема в банківському секторі і підприємницькій діяльності, доцільно зазначити, що фінансова інфраструктура джерел формування грошових ресурсів для функціонування малого бізнесу вже набула загальноєвропейських рис – на ньому працюють

практично всі ті ж інституції, що присутні на міжнародному ринку. З огляду на це, кредиторами при фінансуванні малого бізнесу в Україні є:

1. Держава шляхом:
 - Прямого регулювання (надання субвенцій, дотацій, субсидій; інвестування в необхідні сектори економіки; надання державних гарантій за позиками).
 - Регулювання фіскальної політики (застосування спрощених механізмів оподаткування; звільнення від окремих видів податків; надання податкових канікул та пільг).
2. Небанківські фінансово-кредитні установи: кредитні спілки, лізингові компанії, інвестиційні компанії, венчурні компанії, бізнес-ангели, товариства взаємного страхування та кредитування, фонди підтримки підприємництва, компанії по управлінню активами (КУА).
3. Банківська система:
 - Інвестиції зі сторони міжнародних донорських організацій (ЄБРР, НУФ, МБРР).
 - Банківські джерела формування ресурсів (залучені депозити юридичних і фізичних осіб, міжбанківські кредити, цінні папери).
 - Інвестиційні фонди і компанії (Ukraine Fund, Western N. Fund, Small Loans Fun, Фонд «Євразія»).
4. Інші джерела фінансування:
 - Внутрішні джерела фінансування (отриманий реінвестований прибуток, кошти запозичені у родичів, друзів і т.д., власні грошові ресурси).
 - Підтримка з боку великих підприємств (фінансування малого бізнесу, що розвиває інфраструктурні об'єкти, непрофільні інвестиції).

Отже, малий бізнес спроможний фінансувати свою діяльність з декількох джерел у різних формах. Вона може бути забезпечена коштами у вигляді наданих кредитів; отриманих інвестицій; пільг при оподаткуванні, які забезпечують більшу частину прибутку, що може бути реінвестованим. Одним із методів, який можна вважати домінуючим, є збільшення внеску малого бізнесу в економіку України через надання кредитної допомоги для створення нового суб'єкта підприємництва.

У світовій практиці поширене явище кредитування малого бізнесу не тільки банками, а й різними пайовими фондами, державою, «бізнес-

агентами», венчурними фондами та іншими. В Україні на даному етапі розвитку фінансування малого бізнесу з інших джерел, окрім банків, обмежене.

Аналіз досліджень цієї проблеми та власні спостереження засвідчують, що банківські установи:

- є найпотужнішим учасником ринку фінансових послуг країни, універсальним інститутом фінансового посередництва, який прагне і здатен надавати практично всі фінансові послуги на всіх сегментах фінансового ринку [1, с. 143];
- є фінансовою інституцією на ринку, що спроможна залучити достатню ресурсну базу для потреб кредитування. Банк може отримувати кошти з наступних джерел: формувати депозитну базу за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб, випускати облігації, залучати капітал за рахунок емісії акцій, отримувати кредити від міжнародних донорів та на міжбанківському ринку [2, с. 435];
- здатні сформувати ефективну систему оцінки та мінімізації ризиків, кредитоспроможності позичальників;
- мають розгалужену мережу відділень, необхідну для надання мікрокредитів малому бізнесу.

Зазначимо, що банки і малий бізнес у питанні мікрокредитування виступають діловими партнерами. Банку вигідно аби бізнес позичальника працював прибутково. Ступінь легітимності малого бізнесу впливає на оцінку ризиків, пов'язаних з мікрокредитуванням. Чим менш точною є оцінка ризиків, тим вища невизначеність, яка закладається і в рівень процентної ставки. Малий бізнес не повинен порушувати довіру банку, ставлячи під загрозу його фінансові інтереси шляхом реалізації неузгоджених із банком господарських ризиків. У свою чергу банк повинен будувати свої фінансові відносини з малим підприємництвом на умовах не участі в прибутках, а рентабельного використання своїх ресурсів та надання послуг.

У період фінансово-економічної кризи стало зрозуміло, що кредитування малого бізнесу кредитними спілками не життєздатне. Кредитні союзи не змогли ефективно оцінити платоспроможність позичальників, через що частка проблемних кредитів у них виявилась набагато вищою, ніж у банків. Причина виникнення такої ситуації полягала в тому, що кредитні спілки мають право формувати ресурсну базу тільки за рахунок депозитів. А оскільки вони оформляли кредити на строк 1-3 роки, а залучали депозити на значно менший строк, з настанням кризи ці розриви довели значну частку кредитних спілок до банкрутства. Так за даними Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України їх кількість на кінець 2010 року скоротилась до 679, з 819 на кінець 2008 року [4].

Малий бізнес дає Україні необхідну насиченість ринку, середовище конкуренції, швидкий процес впровадження нових технологій, створення нових робочих місць, зміцнення інноваційного вектору розвитку української економіки, приносить реальні гроші до бюджету України загалом та регіонів зокрема, сприяє структурній перебудові народного господарства.

Варто звернути увагу на проблему банківського мікрокредитування для започаткування нової справи. За рекомендацією IPC GmbH (International Project Consult) мінімальний термін функціонування суб'єкту господарювання повинен складати 3 місяці для торгівлі

і 6 місяців для виробництва та надання послуг. Окрім того, в післякризовий період ці терміни збільшили до 2 років діяльності [3]. Однією з причин цього є статистичні дані Держкомстату, за інформацією якого до 70% зареєстрованих підприємств та фізичних осіб – суб'єктів господарювання припиняють свою діяльність у перший рік існування [5]. Необхідно зазначити, що значна частка таких суб'єктів підприємницької діяльності не є справжніми власниками бізнесу, а лише найманими працівниками, що зареєстровані більш великими бізнес-єдиницями для зниження податкового навантаження. Однак, статистика щодо закритих суб'єктів господарювання сприймається банками як доказ неефективності та ризикованості надання коштів на початок діяльності. У зв'язку з цим для фінансування нових бізнес-проектів необхідне застосування кардинально інших методів. Одним з яких є сприяння кредитуванню «нового» бізнесу через створення бізнес-центрів (рис. 1.).

Запропонована схема фінансування новоствореного суб'єкта господарювання передбачає:

- фізична особа, що бажає зареєструвати юридичну особу або ФОП, бере участь у конкурсі в державному бізнесі-центрі з новим бізнес-проектом;
- бізнес-центр здійснює навчання суб'єкта підприємницької діяльності, оцінює його бізнес-проект та затверджує суму коштів, необхідних для його реалізації;
- новостворений підприємець заповнює заявку на отримання державної гарантії по кредиту, та звертається до державного або комерційного банку за кредитом;
- держава надає гарантію на суму, що не перебільшує 90% від позичкового капіталу на користь банку;
- спеціально відведений куратор з бізнес центру протягом трьох років допомагає у веденні бізнесу новоствореному суб'єкту господарювання.

Зазначимо, що в Україні вже діє схожа схема щодо надання фінансової допомоги для створення нового суб'єкта підприємництва, яка реалізується спільно з Державною службою зайнятості. Порівняльний аналіз переваг та недоліків обох схем, на нашу думку, показує, що:

- фінансування ведеться за кошти банку, держава витрачає їх лише у разі неплатоспроможності позичальника, таким чином зменшується навантаження на Державний бюджет;
- новостворені суб'єкти підприємництва можуть отримати більшу суму коштів, ніж та, що видається при діючій моделі, оскільки сума кредитних коштів буде оцінюватись залежно від потреб проекту;
- фінансування зможуть отримати не тільки безробітні, а й ті, що пройшли затвердження свого проекту;
- допомога куратора з бізнес - центру у веденні бізнесу новоствореному суб'єкту господарювання на три роки зменшує ризик неповернення боргу до мінімуму;
- можливість отримати кредит підприємцям-початківцям під нижчі процентні ставки, ніж на ринку позичкового капіталу.

Зазначимо, що функції бізнес-центрів можуть бути покладені на Державний Центр Зайнятості, що не потребуватиме витрат зі сторони держави на створення нових центрів.

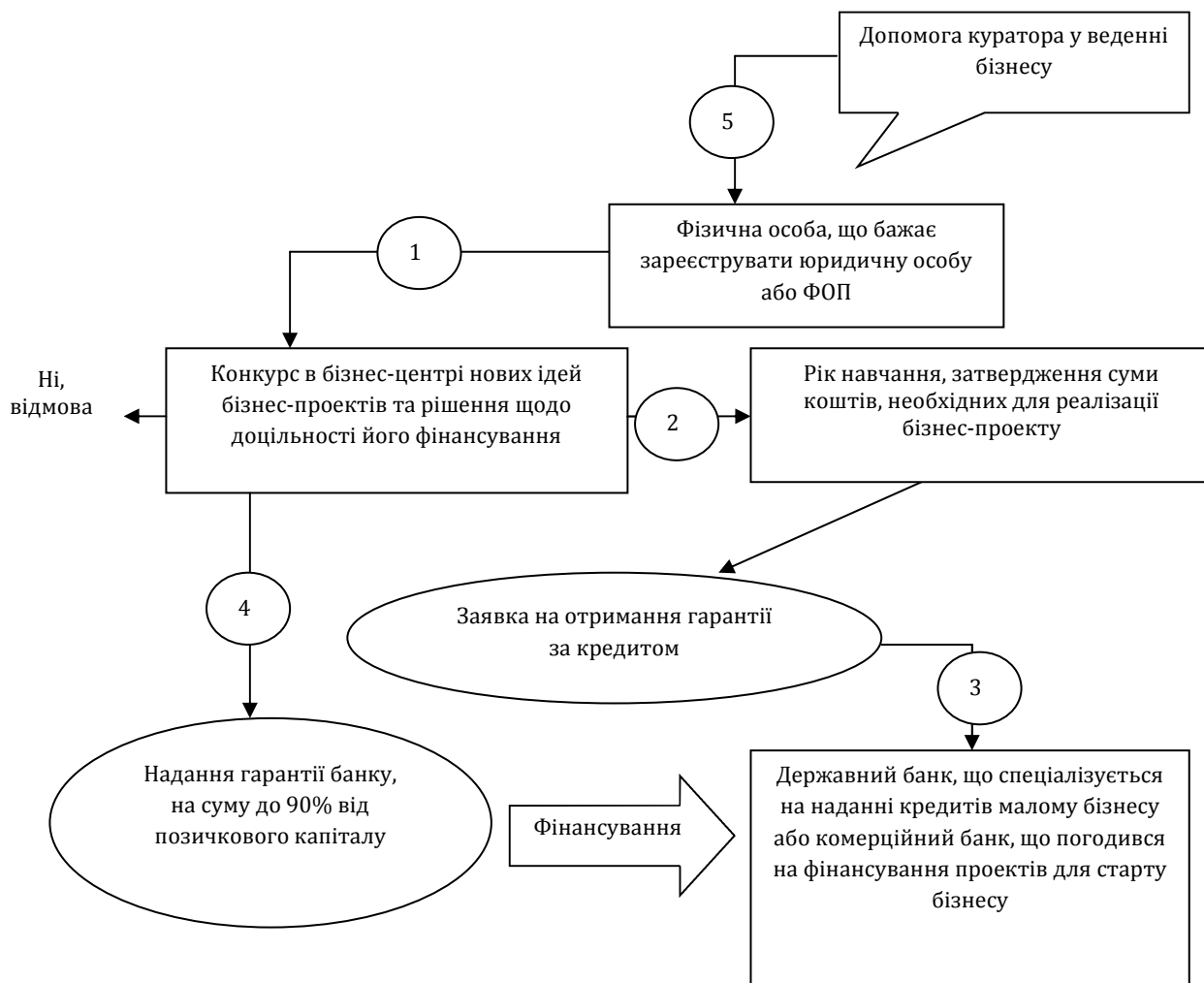

Рис. 1. Схема мікрокредитування банками «нового» бізнесу через бізнес- центри

Функціонування таких бізнес-центрів дасть такі переваги:

- для держави - прибутковий малий бізнес;
- для банків - отримання гарантії як альтернативи заставного забезпечення за кредитами малому бізнесу, що знаходяться на стадії старт-ап, які в наш час практично не охоплені фінансовою підтримкою;
- для малого бізнесу - кошти на започаткування власної справи.

Іншим методом кредитування «нового» бізнесу може бути надання спеціальних кредитів для мікрофінансових організацій. Їх сутність полягає в існуванні різних споживчих кооперативів, фондів та інших компаній, які могли би займатись мікрокредитуванням – середній обсяг кредиту, наданий такими організаціями, не перевищував би 8-10 тисяч гривень. Важливою і перспективною є співпраця банків і мікрофінансових організацій. Адже для банків давати кредит на таку суму, аналізуючи бізнес і проводячи всі необхідні банківські процедури – нерентабельно. Саме тому банківським установам цікаве фінансування таких мікрофінансових організацій на базі аналізу якості їхнього кредитного портфеля, де видаються кредити по 500-1000 тисяч гривень, які перетворюють ці гроші в кредити по 15 000 гривень. Мікрофінансові організації відіграють важливу роль у становленні малих підприємств на етапі старту і отримання обігових

коштів для розвитку бізнесу. Відтак, кредитні кооперативи можуть стати своєрідним бізнес-інкубатором для зростання мікроклієнтів і переходу їх на обслуговування в банк, де, відповідно, вони можуть в подальшому отримати більші кредити на розвиток бізнесу.

У контексті цього варто наголосити, що створення нових схем мікрокредитування банками «нового бізнесу» включає ефективні дії з боку держави, банків та суб'єктів господарювання.

Дослідження показали, що орієнтація банківської системи на кредитне забезпечення підприємницької діяльності та його практична реалізація можлива за умов чіткого і злагодженого механізму, який сприятиме розвитку ринкової економіки.

Вітчизняний досвід доводить, що ринкові механізми не є самодостатніми без державного стимулювання: банки виявилися неспроможними оптимально диверсифікувати кредитні портфелі без створення дисбалансів, які суперечать інтересам економіки України.

Ефективне використання запропонованої схеми мікрокредитування «нового» бізнесу дозволить банкам під гарантії держави кредитувати малий бізнес перетворивши його завдяки фінансовій підтримці на дієвий механізм розв'язання економічних і соціальних проблем, що сприятиме структурній перебудові економіки України.

На підставі дослідження пропонуємо розглянути рекомендації на рівні держави щодо удосконалення шляхів активізації та стимулювання розвитку мікрокредитування малого бізнесу, які передбачають:

- державне стимулювання розвитку мікрокредитування;
- удосконалення законодавчо – нормативної бази;
- управління ризиками, активізація комплексного страхування кредитів;
- здійснення кредитних відносин при мікрокредитуванні малого бізнесу з дотриманням відповідних принципів кредитування.

Ці заходи сприятимуть нарощенню обсягів мікрокредитування, підвищенню ефективності використання кредитних коштів, поліпшенню якості кредитного портфеля, а, відповідно, забезпечать зростання доходів банківських установ та стабільність банківської системи в цілому.

Список літератури

1. Банківське кредитування: галузевий аспект [Текст] : навч. посібник / М. Г. Дмитренко, М. М. Свічинський, М. В. Рісін. – К. : УБС НБУ, 2009. - 178
2. Банківські операції [Текст] : підручник / За заг. ред. А. М. Мороза. - 3-тє вид., перероб. і допов. - К.: КНЕУ, 2008. - 608 с.
3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний варіант]. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
4. Офіційний сайт державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний варіант]. — Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>.
5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний варіант]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

РЕЗЮМЕ

Кривень Наталия

Банковское микрокредитование «нового» бизнеса в Украине

Дальнейшее развитие рыночных кредитных отношений субъектов ведения хозяйства и финансово-кредитных учреждений требует внедрения новых кредитных программ при активном участии малого бизнеса, банков и государства. В работе предложено схему кредитования новосозданного субъекта ведения хозяйства, которая предусматривает предоставление банкам государственных гарантий путем усовершенствования деятельности бизнес - центров.

RESUME

Kryven' Natalia

Banking microcrediting of «new» business in Ukraine

Further development of market credit relations of legal entities and financial -credit institutions requires implementation of new credit programs with active participation of small business, banks and the state. The scheme of newly established legal entity, which anticipate state guarantees granting by the state by the way of business -centers activity improvement, is proposed.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2011 р.